
DIADA DE SANTA ÀGATA

La Guerra de Successió al Lluçanès
i la crema de Prats de Lluçanès
(1701-1714)

Francesc Xavier Cortada i Jordà
Prats de Lluçanès, febrer 2023

© del text: F. Xavier Cortada i Jordà i Pere Mestre i Boix.

© de les imatges: els seus autors o actuals propietaris, que ja anotem a cada fotografia.

Edició digital per felicitar la Diada de Santa Àgata de Prats de Lluçanès 2023.

Disseny portades: Pla-Valldaura.

Supervisió del text: Lluís Vila i Vilalta.

DIADA DE SANTA ÀGATA

(Prats de Lluçanès)

El dia 5 de febrer de 1714 les tropes filipistes comandades per José Carrillo de Albornoz, comte de Montemar, destacat militar borbònic, van incendiar la vila de Prats de Lluçanès. Des d'aleshores, totes les generacions de pradencs guarden a la memòria aquells funestos episodis i ho recorden amb un repic de campanes des de l'església parroquial de Sant Vicenç, amb la voluntat d'homenatjar els seus avantpassats.

La Guerra de Successió

L'any 1700 va morir sense descendència Carles II, fet que va desencadenar un gran conflicte internacional. Les potències europees es disputaven el control de l'imperi Hispànic. La confrontació va tenir un reflex en el si dels regnes peninsulars, en què els catalans i els altres estats de la Corona d'Aragó van donar suport a l'arxiduc Carles d'Àustria, mentre que Castella, amb l'ajuda de França, es va inclinar pel duc Felip d'Anjou. Catalunya va estar en guerra durant deu anys, fins que, l'11 de setembre de 1714, Barcelona va caure definitivament. Al cap d'una setmana, la fortalesa de Cardona va capitular. La victòria de Felip V va suposar la supressió dels òrgans de govern i de les llibertats catalanes.

Carles d'Àustria (1685 – 1740)

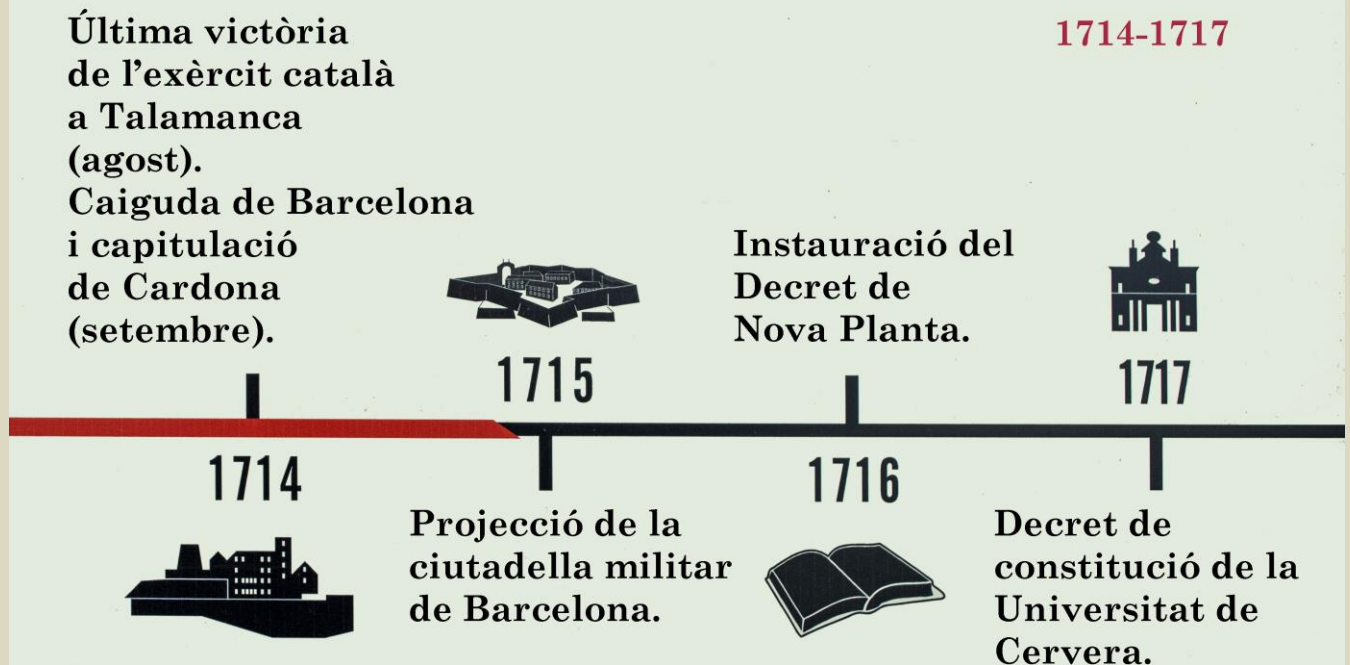

Felip d'Anjou (1683 – 1746)

El Procés 1700-1713

El Procés 1714-1717

(Basat en l'*Espai de memòria històrica*, *Pacte dels Vigatans*, de Sant Sebastià, terme de Vic i parròquia de Santa Eulàlia de Riuprimer)

Pacte dels Vigatans

“Poders i comissió de vuit subjectes de la plana de Vic de 17 de maig de 1705 donats a Antoni Peguera i al doctor Domènec Perera per tractar amb Mitford Crowe, enviat de la reina d’Anglaterra a Gènova, o amb qualsevol altre que tingués poder.

Nosaltres, els sotasignats, donem i atorguem ampli poder i facultat al noble senyor Antoni Peguera i Aimeric i al doctor en ambdós drets Domènec Perera perquè en nom nostre firmin, prometin i assegurin, sota la nostra paraula d’honor, les nostres persones i béns, els tractats o el tractat que segons els seus poders l’il·lustre senyor Mitford Crowe, enviat de SM la reina d’Anglaterra a Gènova, tingui poder i facultat per firmar, prometre i assegurar pels motius, causes i raons que segons el nostre consentiment i vistiplau tenen els esmentats senyors de paraula, i els en donen plena fe i crèdit a tots dos junts o a un de sol, si es donés el cas. A Gènova o en qualsevol altre lloc on fos l’esmentat il·lustre senyor Mitford Crowe o un altre ministre de SM la reina d’Anglaterra. Allò que firmem i prometem de bona fe estant per aquest efecte junts a la parròquia de Santa Eulàlia del bisbat i vegueria de la ciutat de Vic, el 17 de maig de 1705.

Carles de Regàs i Cavalleria, Antoni Puig i Sorribas, doctor Josep Antoni Martí, Josep Moragues, Jaume Puig de Perafita, Francesc Puig i Sorribas, Antoni Cortada i Francesc Macià Bac de Roca.”

(Text extret de Francesc de Castellví, *Narraciones históricas*, Vol. 1, F. Elías de Tejada, edició de 1997. Redactat entre els anys 1733 i 1749)

Muntatge del moment de la signatura del Pacte dels Vigatans, a l'ermita de Sant Sebastià, situada sobre un turó dins el terme municipal de Vic i parròquia de Santa Eulàlia de Riuprimer.

La guerra de Successió al Lluçanès

Un cop assegurat l'aixecament austriacista a la Plana de Vic i realitzat el desembarcament de l'arxiduc, els "vigatans", estengueren la revolta antiborbònica a les comarques veïnes. Des del primer moment, el Lluçanès va viure amb força agitació la causa austriacista. Partides molt actives de miquelets naixien i s'escampaven per la comarca. El testimoni del rector de la parròquia de Santa Eulàlia de Pardines, Joan Baró, dóna prou fe del ànims exaltats dels pradencs quan aquell, amb motiu de l'arribada de l'arxiduc Carles a Catalunya, no acceptà celebrar un ofici religiós "*en acció de gracias de la vinguda de Nostre Chatolich Rey Carlos tercer (que Deu gde.)*"

(*La guerra de Successió al Lluçanès*, Josep Albert Planes i Ball)

Església i parròquia de Santa Eulàlia de Pardines.
(foto FXCJ, 2015)

Miquelet pintat per P. Martí Alsina.

Sis batalles decisives de la guerra de Successió

1.- Almansa (abril de 1707): la victòria borbònica i l'ocupació del Regne de València

Escena del quadre de Ventura Ligli de la batalla d'Almansa

2.- Almenar (juliol de 1710): el triomf dels aliats

3.- Monte Torrero (agost de 1710): una nova desfeta borbònica

4.- Brihuega i Villaviciosa (desembre de 1710): l'entrada dels borbònics al territori aragonès

5.- Els Prats de Rei (setembre-desembre de 1711): la batalla més llarga i massiva de la guerra

6.- Talamanca (agost de 1714): la darrera victòria militar d'un exèrcit català

Batalla de Talamanca, representació contemporània dels fusellers catalans.
(Font: Devolució)

Un esdeveniment inesperat

Un fet inesperat canvià el rumb del conflicte: a l'abril de 1711 morí l'emperador austríac Josep I, germà de l'arxiduc Carles, i aquest últim heretà la corona imperial. Carles abandonà la seva cort de Barcelona i marxà aleshores a Viena (octubre de 1711), mentre la seva dona, Elisabet Cristina de Brunswick-Wolfenbüttel, ho féu més tard, el març de 1713.

Donada la nova situació, la Gran Aliança de la Haia perdé interès. A les potències que havien intervingut en el conflicte per mantenir l'equilibri europeu tampoc no els interessava la unió austríaca i espanyola. Aleshores el conflicte deixà pas a la negociació diplomàtica entre els aliats i França.

Moneda emesa a Barcelona l'any 1708 amb el nom de Carles III.

Els aliats es conformaren amb la renúncia dels Borbons d'unir les corones d'Espanya i de França en una sola persona, a més de determinades concessions i privilegis comercials, donat el caràcter imperial que tenia l'economia espanyola. Els anglesos s'oblidaren del compromís de defensar les constitucions catalanes, contret en el tractat de Gènova, i deixaren Catalunya abandonada a la seva sort.

(Josep Albert Planes i Ball, id)

L'última victòria militar d'un exèrcit català

A les acaballes de la guerra i amb Barcelona assetjada, encara hi havia intents per modificar el curs dels esdeveniments. A l'interior del país es produïen revoltes espontànies contra el jou borbònic i es lluitava per trencar el bloqueig de la capital. Amb aquesta intenció avançava pel Bages Antoni Desvalls i de Vergós, marquès del Poal, al capdavant d'uns 2.000 fusellers de muntanya i d'un grup d'hússars hongaresos que s'havien quedat a lluitar voluntàriament després de la retirada dels austríacs. En arribar a Talamanca va topar amb l'oposició dels més de 3.000 homes que conformaven la infanteria i els dragons castellans manats pel capità general José Carrillo de Albornoz y Montiel, comte de Montemar.

El marquès, convençut de la solvència de les seves forces malgrat ser inferiors numèricament, va atacar l'enemic el 13 d'agost del 1714 des de la riera de Talamanca. Una càrrega de la cavalleria que va desbaratar els borbònics va precedir l'aparició dels fusellers al camp de batalla. L'única opció per a l'exèrcit de Montemar va ser replegar-se, però la seva retirada no va deslliurar-lo de les tropes catalanes, que el van seguir.

(Sàpiens, Jordi Mata i Agustí Alcoberro)

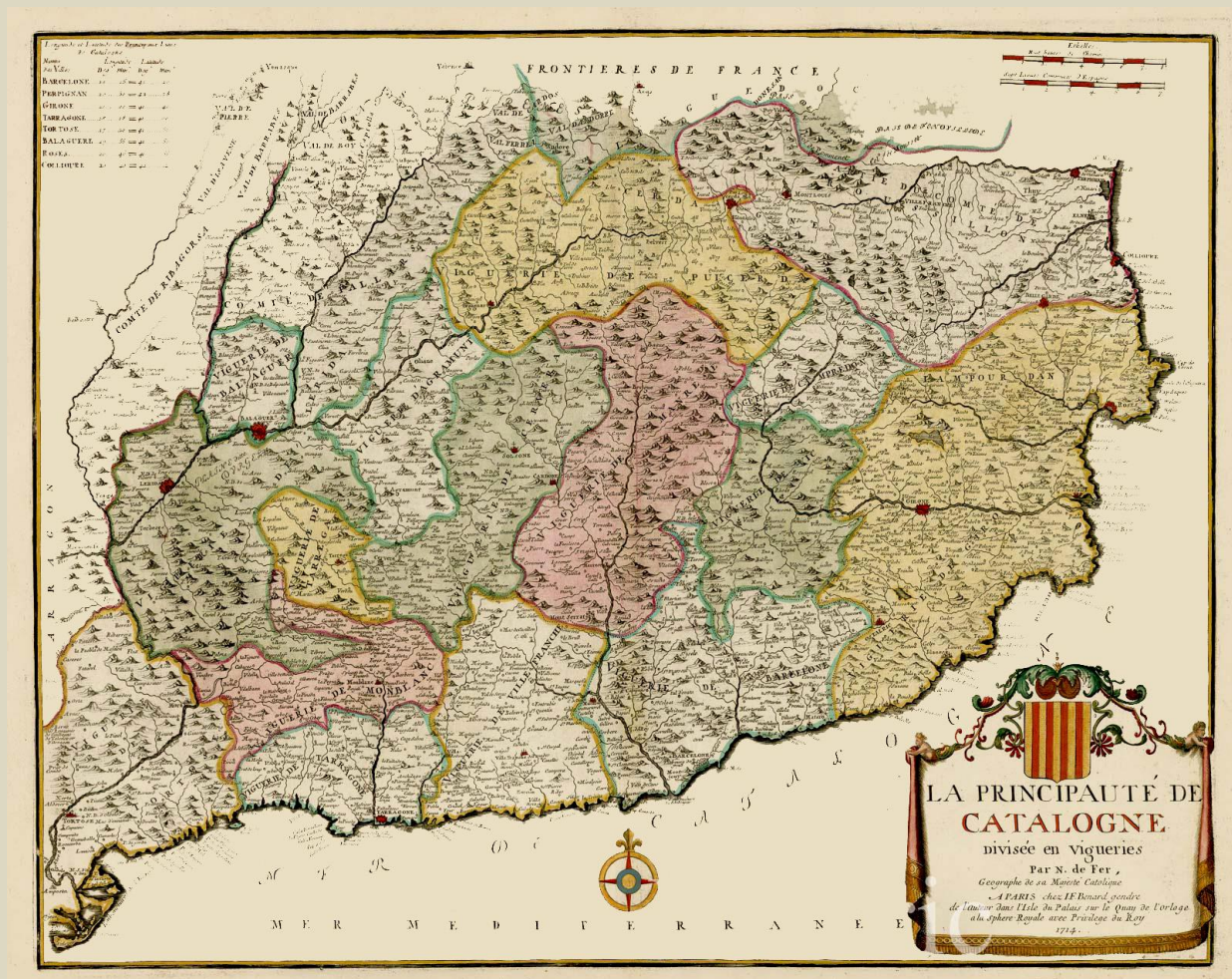

El gran heroi català Antoni Desvalls, marquès de Poal (dibuix de Francesc Riart)

Els últims dies d'una guerra cruenta i despietada

Sense la protecció dels exèrcits aliats des de feia mesos, a Catalunya operaven partides armades sota les ordres de Bac de Roda, els Desvalls, els Nebot, Carrasclet i Moragues. A principis de 1714 es produïren múltiples aixecaments armats contra els nous impostos borbònics. Les protestes populars esclataren el 4 de gener a la població penedesenca de Sant Martí Sarroca. En els dies següents, aquesta revolta popular de caire antifiscal, unida a la repressió militar, es difongué per moltes comarques catalanes als crits de “*via fora lladres*” i “*visca la pàtria*”, amb cruentos combats a Caldes de Montbui, Arbúcies i Balsareny.

(Josep Albert Planes i Ball, id)

La Principauté de Catalogne, divisée en vigueries, par N. De Fer, Paris, 1714.

Un autor català coetani, Francesc de Castellví, austriacista convençut, exiliat a Viena, va escriure unes memòries sobre la guerra que deien: “...con pocos días de diferencia tomaron las armas las comarcas del Vallés, Panadés, montañas de Prades, Ribera Salada, Llusanés, Ribera de Sió, baronia de Bagá, Conca de Trem...”

La venjança de José Carrillo de Albornoz, comte de Montemar

Una guerra ja perduda per als catalans, viscuda en una atmosfera d'exacerbada violència i on es cometeren atrocitats en tots dos bàndols. Antoni Desvalls, el bregós marquès de Poal, com a cap dels sometents derrotà el regiment de León a Balsareny el gener de 1714. Com a represàlia, les tropes filipises, comandades pel comte de Montemar, incendiaren el mes següent les poblacions de Prats de Lluçanès, Oristà i Sant Feliu Sasserra.

(Josep Albert Planes i Ball, id)

Batalles i poblacions cremades durant la guerra de Successió:

1 Montesquiu, 2 Torelló, 3 Sant Hipòlit de Voltregà, 4 Sant Martí de Centelles, 5 Espinelves, 6 Sant Hilari Sacalm, 7 Viladrau, 8 Sant Boi de Lluçanès, 9 Prats de Lluçanès (cremada tres vegades; el 14 de gener, 5 de febrer i 30 de juliol de 1714), 10 Sant Martí de Merlès, 11 Sant Feliu Sasserra i 12 Oristà. La comarca del Lluçanès va ser la més castigada de tot Catalunya (Espai de memòria històrica, Pacte dels Vigatans, Sant Sebastià, terme de Vic)

Dos cronistes locals, sobre la guerra de Successió

Joan Piniella i Fumaña (Prats de Lluçanès, 1801 – 1886) ens explica que *“la vila de Prats fou una de les que experimentà los funestos efectes de la guerra; quedà inhabitable y saquejada en los tesoros de la Iglésia segons adverteix en los comptes del llibre de la Obra lo rector Joan Baró en esta època; y que segons notes en lo Archiu de la Casa de la Vila fou de trista memòria lo dia 5 de Febré del any 1714, en que foren incendiades sas cases de modo que solament quedaren enteres la casa del Vicari Curat y la Casa de la Vila ahont se allotjaren sos habitants, mentres se reparaban habitacions segons disposà D. Feliciá Bracamonte, Mariscal de Camp dels exércits de S.M. y Comandant Gal. de Vich, fecha 23 setembre 1714, que a pesar de tanta desgràcia, se apresuraren las reparacions, de manera que en lo any 1739, las cases reparades eran 98, en lo any 1753 eran ya las reparades 155, y en 1777, 363”*.

(Arxiu Familiar Piniella, q.105, doc.2, pàg.11)

José Carrillo de Albornoz (Sevilla, 1671 – Madrid, 1747), militar espanyol que va cremar la vila de Prats de Lluçanès el dia 5 de febrer de 1714.

La casa de cal Bernat, amb la seva bonica porta dovellada, és una de les poques que van salvar-se de la crema. (foto FXCJ, 2021)

Hi ha un document del comandant Feliciano Bracamonte, del 23 de juliol de 1714, unes setmanes més tard que ell mateix ordenés l'incendi de la vila per tercera vegada, adreçat als pobladors de Prats, que diu:

“D. Feliciano de Bracamonte, Mariscal de Campo de los Ejércitos de su Majestad y Comandante General en Vich.

Respecto que en la Villa de Prats de Llusanés no ha quedado casa alguna entera ni cubierta, si solo la Casa de la Villa y Vicaria y necesitan de ellas los naturales por su único abrigo y ser superflua al Rector de dicha Villa por tener otra a la cual habita y ser del Servicio del Rey en que habitan a dicha Villa los Consejeros. Por lo que mando a los Consejeros de la referida Villa que tomen dicha Casa a fin de ospedarse y ospedar en ella. Los naturales reconocerán poderse recoger hasta tanto se hagan acomodo dichos naturales las suyas propias y para que en el referido no se les haga ningún impedimento. Doy la presente en Vich y Septiembre 23 de 1714.

Firma = Bracamonte

(Arxiu Familiar Piniella, q.105, doc.1)

Entrada de la rectoria de Prats, adossada a la banda del presbiteri i sagristia de l'església parroquial, que amb la resta d'estances serviria d'aixopluc a molts pradencs després de la crema del 5 de febrer de 1714. No sabem com seria la primitiva rectoria, però tot i que al llarg de les centúries hi podria haver hagut ampliacions posteriors, hem de manifestar que l'edificació és d'unes mides considerables.

(foto FXCJ, 2023)

Si fem cas dels documents que ens han arribat fins avui, se'ns presenta algun dubte. En primer lloc, hi ha autors que ens diuen que de les prop de dues centes cases que tenia la vila a primers de 1714, en restaren de mitjanament habitables menys de noranta. Per altra banda, el document anterior ens diu que només hi havia habitables la casa de la vila i la del vicari curat –recordem que el rector de la parrò-

quia de Sant Vicenç era el de Santa Eulàlia de Pardines i a Prats hi havia un vicari —. Hem de suposar que entre una i altra afirmacions hi deuria haver cases que estaven completament cremades i d'altres que estarien mitjanament socarrimades i potser habitables. Tanmateix, molts pradencs haurien de viure en condicions molt precàries i a fer front a moltes altres dificultats.

Aleshores a la vila pradenca, com a tot arreu, hi deuriem haver diverses tipologies d'habitatges, les de l'època anterior al barroc popular alguns amb portals dovellats, d'abans o primeries del segle XVII, i altres de l'època barroca, amb llindes horitzontals descansant sobre dos brancals, ja ben entrat el segle XVII i al llarg de tot el segle XVIII.

Avui, tot i les cremes que va patir la vila, encara es poden veure tres o quatre cases de l'època anterior al barroc, amb portals dovellats, que són les que van resistir millor la crema. La resta ja són de l'època barroca, principalment d'uns anys després de la crema, tal com diu Joan Piniella, ja que no tenim constància que quedés cap casa amb llinda on hi hagi estampada la data anterior al 1714.

Casa de la plaça Vella, amb portal dovellat i filera de cases amb llindes, del carrer dels Llims, avui Bona Sort, pertanyents a la tercera època de creixement de què parla Joan Piniella, de les dècades dels anys 1770 i 1780. (fotos FXCJ, 2021)

Mn. Josep Valls i Bofarull (Igualada, 1850 – Prats de Lluçanès, 1918)
 Sobre els estralls de la guerra de Successió ens diu “*guerra de violències (...) y pera Catalunya un verdader martiri. De tot hi havia: falla de cabals, dissidències dins de casa, crueltat del adversari, abandon dels imperials y de llurs aliats a l’hora més crítica, desacerts en la defensa. Prats, com altres pobles, envià gent a Barcelona y ajudà allí on convingué. Fou sens dubte el Llussanés lloch de lluita y de grans desastres. De Janer a Mars de 1714 fou el fort de les devastacions, incendis y terribles sofriments, fins que ab l’entrega de Barcelona tot hagué finit pera la desgraciada terra. Ja d’un principi s’alsà la comarca y baixant a la plana de Vich iniciaren ab els vigatans y altres pobles la resistència y venceren al Congost, manats per en Puig de Perafita. (...) El famós Marqués de Poal fou el contrincant de Montemar que manava les tropes castellanes y fou vensut a Balsareny, intentant venjarse cremant tot el Llussanés. (...) A més del incendi del día de Santa Agata, 5 de Febrer de 1714, en memòria de la qual cada any repican fort les campanes de Prats, fou cremada de nou la vila el primer de Juliol del mateix any.*”

(Prats de Lluçanès. Resum històric, Mn. Josep Valls i Bofarull)

Una altra casa prop de la població que va resistir l’incendi va ser el mas Sorribes, amb una bonica porta dovellada i alguns bonics elements artístics a finestres i portes. (foto FXCJ, 2020)

El nostre homenatge i reconeixement a tots aquells pradencs que van lluitar i resistir per les llibertats i les constitucions de Catalunya

Cada any, pel 5 de febrer, Diada de Santa Àgata, i des de fa molts anys, els pradencs repiquen ben fort les campanes de l'església parroquial, per homenatjar els seus avantpassats i recordar la crema que va patir la vila l'any 1714 i que gràcies a ells, els seus hereus avui continuen lluitant per les llibertats de Catalunya. (foto FXCJ, 2015)

(Recull d'imatges i textos, F. Xavier Cortada i Jordà, 2023)

Per saber més del conflicte que va passar al Lluçanès, podeu consultar el llibre *La Guerra de Successió al Lluçanès*, de Josep Albert Planes i Ball i Antoni Baig i Nogués, Centre d'Estudis del Lluçanès i Editorial Cal Siller, Prats de Lluçanès, 2014.